

1950'LERİN POPÜLER TARİH DERGİSİ

“RESİMLİ TARİH MECMUASI”NDA TARİH EĞİTİMİ ve ÖĞRETİMİ*

Mehmet ELBAN**

Öz: Bu çalışmanın amacı, 1950'lerin popüler tarih dergisi “Resimli Tarih Mecmuası”ndaki tarih eğitimi ve tarih öğretimini incelemektir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden belgesel (documentary) araştırma kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma evrenini, derginin 23 yayını oluşturmaktadır. Araştırmada elde edilen verilerin analizinde içerik analizi ve betimsel analiz kullanılmıştır. Araştırmanın ortaya koyduğu önemli sonuçlardan biri dergiye göre tarih, geçmişi ve günümüzü anlamayı sağlamaktadır. Tarih, eğitici ve eğlendirici bir araçtır. Ayrıca dergi, tarihi büyük adamların faaliyetleri olarak tanımlamaktadır. Derginin pek çok sayısında okuyucularından gelen istekleri dikkate alması, popüler tarihin konularının hitap ettiği kitle tarafından belirlendiğini göstermiştir. Dergide erkek kahramanların anlatısında baskın vurgulama savaşlarda zafer kazanma ve kahramanca savaşmadır. Kadın kahramanlar ise daha çok güzellikleri ve güzellikleri ile erkek kahramanları etkilemeleriyle ön plana çıkarılmıştır. Araştırmada derginin pedagojik bir amaç taşıdığı ve tarih öğretim yöntemlerine yer verdiği anlaşılmıştır. Derginin tarih öğretim yöntemlerine verdiği önem, derginin yazar kadrosunda tarih öğretmenlerinin bulunması, derginin okuyucu kitlesinin önemli bir kısmının öğretmenler ve öğrenciler olmasıdır. Araştırmanın son tahlilde ortaya koyduğu sonuç ise popüler tarih dergilerinin tarih eğitimi ve öğretiminde kullanılabileceğidir. Ancak bu yapılırken öğrencilere popüler tarih dergilerindeki mitosları ve gerçekleri ayırt edebilme becerisi kazandırılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Resimli Tarih Mecmuası, Popüler Tarih, Tarih Eğitimi, Tarih Öğretimi

* Bu makale, V. Uluslararası Tarih Eğitimi Sempozyumu (10-12 Mayıs, İstanbul 2018) adlı sempozyumda sunulan sözlü bildirden üretilmiştir.

** Dr. Öğr. Üyesi, Bayburt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, E-posta: melban111@gmail.com

HISTORY EDUCATION and TEACHING in "RESIMLI TARİH MECMUASI" WHICH is the 1950s POPULAR HISTORY MAGAZINE

Abstract: The objective of this research study is to examine the history education and teaching in the popular history magazine of 1950s, "Resimli Tarih Mecmuası" (lit. Illustrated History Magazine). In the study, documentary research technique was used, which is among qualitative research methods. The research universe of the study is comprised of 23 issues of this magazine. Content analysis and descriptive analysis were used in the analysis of the data obtained in the study. One of the important results that the study revealed was that, history, according to the magazine, is to understand the past and present. History is an entertaining and educating means. Besides, the magazine defines history as the activities of the great men. Since the magazine took into consideration the letters from the readers, it is understood that the popular history content of the magazine was determined by its audience. In the narration of the male heroes in the magazine, the emphasis is on winning glories in the wars and fighting heroically. As per the female heroes, they were featured rather with their beauties and attracting the male heroes. It was understood in the study that the magazine had a pedagogical objective and involved history teaching methods. The importance that the magazine attached to history teaching methods is understood from the author cadre of the magazine, which was comprised of history teachers, and the audience of the magazine, an important part of which was comprised of students and teachers. The result that the study put forth in the final analysis is that popular history magazines can be used in history education and teaching. However, while implementing this method, the ability should be acquired by the students to differentiate the mythos and the facts in the popular history magazines.

Keywords: Resimli Tarih Mecmuası, Popular History, History Education, History Teaching

Extended Summary

Purpose

The first objective of this research study is to examine the history education and teaching in the popular history magazine of 1950s, "Resimli Tarih Mecmuası (RTM)" (lit. Illustrated History Magazine). Besides, among the objectives of the study is the discussion whether the popular history magazines can be used in history education and teaching or not. In this context, the main problem statement of the research study is stated as "How is history education and teaching in Resimli Tarih Mecmuası?" Answers are sought for this mentioned main problem with the following sub-problems.

- 1- What is history according to the Resimli Tarih Mecmuası?
- 2- What are the subjects of history in Resimli Tarih Mecmuası?

3- How is the narrative of the hero in Resimli Tarih Mecmuası?

4- How is the history teaching in Resimli Tarih Mecmuası?

Method

One of the qualitative research methods, documentary research model was used in this study. The research universe was comprised of 84 issues of the RTM. No sample was used in the study, and all of the issues of the magazine were attempted to be reached. In this context, 23 issues of the RTM magazine were reached. Thus, a sufficient representation rate (27%) was obtained concerning the universe of the research study. Content analysis method was used in the analysis of the data obtained from the RTM. Besides, descriptive analysis was used in the study in order to increase the validity of the study and support the quantitative data.

Results and Discussion

According to the RTM, history is to understand the past and the present. Therefore, human beings should draw lessons from it. As is seen, RTM regards history as an entertaining and educative means. However, though just rarely, RTM also shared information about how the history is written. This can be explained by that the audiences of the popular history products are not academia. Therefore, the educative aspects of history is being emphasized rather than its scientific dimension. It was because professional historiography can only reach to a narrow erudite mass (Black and Macrauld, 2016: 26-27). Moreover, RTM defines history as the activities of great men. Such an approach to history is the traditional element of popular history (Özcan, 2011a: 535).

When the issues held in the magazine are examined, it is observed that the magazine gave place to political history to a large extent, and particularly to the history of the Ottoman state. This result can be explained by the "great man" perspective of the popular history magazines, and by that, it reflected the general tendency of the popular history magazines of the time in Turkey. On the other hand, the author cadre of the popular history magazines was generally comprised of the same people (Doğan, 2011: 560; Özcan, 2011b: 22; Özcan, 2011a: 524-535; Veyne, 2014:74). Another reason of this result is that the subjects of the popular history products were determined by the audiences (Tunçay and Eldem, 2010:16). Because, RTM mentioned in many issues that it took into consideration the demands of its readers.

When the narrative of the male heroes in the RTM are examined, it is observed that the male heroes are the ones, who gain victories in the wars and who fight heroically. As per the female heroes, they were featured rather with their beauties and attracting the male heroes. Thus, the female heroes gained the power to dominate. It can be mentioned that there was a societal genderism for the female heroes. This result can be explained by that, the discussions about societal genderism were fresh issues for the discipline of history, and that they were handled as discussion topics in history education after a long time (Black and Macrailld, 2016: 31; Yazıcı and Aslan, 2011; McGowan and McGowan, 1999; Höpken, 2003: 49).

In the research study, it was understood that the RTM had a pedagogical objective and that it involved history teaching methods. The history teaching methods of the RTM were short weird stories from the world history, illustrated small notes, learning history with pictures activity, contemporaneousness-building activity, which focused on teaching the events and personalities took place at the same period of history, and oral history. The importance that the magazine attached to history teaching methods was understood from the readers of the magazine, an important part of which was comprised of students and teachers. Another reason was the author cadre of the magazine, which was comprised of history teachers.

Conclusion

Using the popular history magazines in history teaching, has been a subject of discussion from past to present. In the recent history, when the popular history magazines were being published, this issue was discussed in the Philosophy Institution Seminar, in 1974. In the seminar, it was evaluated that the popular history magazines were educative, and even sometimes articles with high scientific values were published in those publications (Üçyiğit, 1977:418; Nutku, 1977:422). Therefore, mentioned magazines can be used for the teachers and the students in history education and teaching. They can help individuals have a liking for the history. But the important point here is that these magazines should give coverage to a wide variety of issues "in each field ranging from events to opinions, from economy to society life, from the politics to fine arts, and from development of science to literacy" (Doğan, 2011: 564). In order for an effective teaching in the history lessons, it is necessary to diversify the teaching strategies, methods, techniques, and materials to be used (Şimşek, 2003). On the

other hand, previous research studies asserted that both the teachers and the students gave positive feedback about the use of popular history products in history lessons (Aktekin and Çoban: 2012; Bozkurt and Bayındır, 2015).

It can be mentioned that popular history products can be effective references for history lessons, as well. They can be used particularly in developing the interest in the lesson. However, while using popular history magazines, the ability should be given to the students to differentiate the mythos and the facts in these magazines.

Giriş

II. Dünya Savaşı'ndan sonra popüler tarih yayınlarında bir hareketlilik gerçekleşti. Bu hareketlilik Türkiye'deki popüler tarih yayınlarında da gözlemlendi. Üstelik 1950'li yıllarda ve sonrasında tarihi filmlerde bir artış yaşandı (Alaca, 2017; Özcan, 2017). Nitekim televizyonlardaki tarih programları giderek popüler hale gelmişti. Savaşlar ise tarih türlerinin en popüler olanlarındandı (Black ve Macrauld, 2016: 14-27). Görülüyor ki ders kitaplarının yanı sıra halkın tarih eğitiminde popüler tarih ürünleri önemli bir araçtır (Özcan, 2017). Ancak akademik çevreler bu yayınlara bazen kayıtsız bazen de düşmanca tavır sergilemektedir (Black ve Macrauld, 2016: 26-27). Ayrıca tarihi yayınlarda iki kavram -sıradan tarih ve aydın tarih- üzerinden ayırttırma söz konusudur. Sıradan tarih başkalarının çalışmaları üzerine inşa edilmiş, kazanç amaçlı yazılmış ve hızlı okunabilme özelliğine sahip yayınlardır. Aydın tarih ise sıradan tarihten farklı olarak tarihin kaynakları üzerinde şüpheli ve eleştirel muhakeme yapan tarih olarak değerlendirilir (Black ve Macrauld, 2016: 40). Popüler tarihin de kendine has çalışma listeleri vardır (Veyne, 2014: 74). Örneğin İkinci Dünya Savaşı'ndan sonrası büyük adamların biyografilerini içeren popüler bir tarih kitapları dizisi başlamıştı (Carr, 2011: 107).

Benzer şekilde Türkiye'de 1950 yılı baharı tarih dergiciliğinde önemli bir milattı (Doğan, 2011: 558). Türkiye'de 1945 sonrası gelişen siyasi renklilik ile birlikte popüler tarih dergilerinin altın yılı 1950'li yıllar olmuştu (Özcan, 2011a: 524). Türkiye'deki popüler tarihçiliğin geleneksel unsurları kahramanlardı. Başarılı komutanlar, destani kahramanlar bunların en

önemlilerindendi. Popüler tarihin konularının büyük bir kısmı ise Osmanlı tarihiydi (Özcan, 2011a:535). Diğeri ise Cumhuriyet tarihiydi (Özcan, 2011b: 22).

Sözü edilen 1950'lerin önemli popüler tarih dergilerinden biri de "Resimli Tarih Mecmuası" idi [RTM]. RTM, 1950'de (1950-1956) yayına başlamıştı (Doğın, 2011: 559-560). RTM'nin yazar kadrosunda Reşat Ekrem Koçu, Ziya Şakir, Sermet Muhtar Alus, Münir Süleyman Çapanođlu, Kadircan Kafli gibi popüler tarih yazarları bulunmaktaydı. Ayrıca Faruk Sümer, İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Semavi Eyice gibi akademik yazarlar da mevcuttu. Görüldüğü gibi derginin yazar kadrosunda daha çok popüler tarih yazarları vardır (Özcan, 2011b: 190). RTM, ilk sayısından itibaren her yaş grubundan ve eğitim düzeyinden insanlara hitap etmiştir. Fakat derginin okuyucu kitlesinin büyük çoğunluğunun öğretmenler, öğrenciler ve ordu mensuplarından olduğu anlaşılmaktadır.

Dönemin popüler tarih dergilerindeki tarihyazımı genel itibarıyla aynı düzlemedir. Bundaki temel neden, kadrolarındaki popüler tarih yazarlarıdır. Başka bir ifadeyle Ahmed Refik (Altınay), Ahmed Rasim, Reşat Ekrem (Koçu) yazım tarzının dönemin bütün dergilerini etkilemesidir. Bu yazım tarzının özellikleri ise tarihi sevdirmek, ibret çıkarmak ve övünülecek tarihi olayları ele alarak milli kimliklere övünç sağlamaktır. Söz konusu yazım tarzında sorgulayıcı, eleştirel bir yaklaşım bulunmamaktadır. Temel gaye geçmişten ders almaktır (Doğın, 2011: 560).

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın birinci amacı, 1950'lerin popüler tarih dergisi RTM'deki tarih eğitimi ve tarih öğretimini incelemektir. Bununla birlikte söz konusu derginin popüler tarihyazımındaki yeri araştırmada incelenen diğeri bir husustur. Ayrıca popüler tarih dergilerinin tarih eğitiminde ve öğretiminde kullanılıp kullanılmayacağına tartışılması araştırmanın amaçları arasında yer almaktadır. Bu bağlamda araştırmanın temel problem cümlesi, "Resimli Tarih Mecmuasında Tarih Eğitimi ve Öğretimi Nasıldır?" şeklinde ifade edilmiştir.

Alt Problemler

Çalışmanın yukarıda belirtilen temel problem cümlesine aşağıda belirtilen alt problemler ile cevap aranmaktadır.

- 1- Resimli Tarih Mecmuası'na göre tarih nedir?
- 2- Resimli Tarih Mecmuasında tarihin konuları nelerdir?

- 3- Resimli Tarih Mecmuasında kahraman anlatısı nasıldır?
- 4- Resimli Tarih Mecmuasında tarih öğretimi nasıldır?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden belgesel (documentary) araştırma modeli kullanılmıştır. Zira bazen nitel araştırmalarda doğrudan gözlem ve görüşme imkânı olmayabilir. Böylesi durumlarda araştırmanın amacına ve araştırma problemlerine ilişkin yazılı ve görsel dokümanlar araştırmada kullanılabilir. Bu bağlamda araştırmada doküman incelemesi modeli kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 218).

Araştırmanın Çalışma Evreni-Örnekleme

Araştırmanın çalışma evrenini RTM'nin 84 yayını oluşturmaktadır. Araştırmada herhangi bir örnekleme gidilmeyerek derginin tüm sayılarına ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda RTM'nin 23 sayısına ulaşılmıştır (1, 2, 3, 6, 13, 27, 28, 33, 39, 40, 42, 57, 59, 61, 64, 68, 69, 73,76, 77, 78, 82, 84). Böylelikle çalışma evrenine ilişkin yeterli bir oranda (%27) temsil sağlanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Nitel araştırmalarda veriler; görüşmeler, gözlemler ya da doküman inceleme/analizi ile toplanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013:46; Merriam, 2013: 23). Diğer taraftan yazılı doküman ve belgelerin analizi, nitel araştırmada diğer verilere destek olacak şekilde bir veri toplamadır. Toplanan bu veriler; gözlem notları, görüşme kayıtları, dokümanlar, resimler ve diğer grafik sunumları içerebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 46-47). Bu kapsamda araştırma verileri, RTM'deki yazılı ve görsel içeriklerden doküman analizi ile toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada RTM'den elde edilen verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Zira içerik analizini tarihçi ve edebiyatçılar, doküman incelemesi için kullanır (Merriam, 2013: 144). İçerik analizinde yapılan işlem ise türdeş verileri belirlenen kavramlar

ve temalar altında toplamaktır. Veriler temalar altında toplandıktan sonra okuyucuya anlaşılır şekilde sunulur (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 259).

Araştırmada içerik analizi ile sağlanan veriler sayısallaştırılarak, frekans (f), yüzde (%) olarak sunulmuştur. Verilerin analizine ilişkin farklı kodlayıcıların aynı metni uyumlu şekilde kodlamalarına dayanan kodlama güvenilirliği yapılmıştır. Kodlayıcılar arasındaki uyumda kullanılan güvenilirlik katsayısı “Güvenirlik=uzlaşma sayısı / (uzlaşma sayısı + uzlaşmama sayısı)” (Miles ve Huberman, 2015: 64; Muijs, 2004: 73) % 85 değerinde saptanmıştır. Araştırmanın geçerliği, araştırma konusuna ilişkin uzman görüşleri ile sağlanmıştır. Bununla birlikte araştırmanın geçerliğini arttırmak ve nicel verileri desteklemek amacıyla araştırmada betimsel analiz yapılmıştır.

Bulgular

RTM’ye ilişkin araştırmada elde edilen bulgular araştırma soruları sırasına uygun olarak aşağıda sunulmuştur. RTM’ye göre tarihin ne olduğuna ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

Her insan için hafıza ne ise tarih de insan nesli için odur. Bize ne yaptığımızı, niçin yaptığımızı ve o işi yapmayı nasıl düşündüğümüzü izah eder. Eğer bir devletin bayrağında niçin kırk sekiz yıldız bulunduğunu, Çinlilerin neden alfabesi olmadığını veya bir milletin ne sebeple bir kırık alı olduğunu anlamak istersek, cevap almak için tarihe danışmalıyız. Tarih, insan hayatının bütün bir hikâyesidir. İnsanlığın başarıları yanında hatalarını da açığa vurur; onların harpleri kadar kanunlarını da anlatır; sanatları kadar dinlerini de ortaya çıkarmak için araştırmalar yapar. İcatları, keşifleri kadar ümit ve korkularını da göz önüne alır (RTM2, 1950: 44)

Görülüyor ki RTM’ye göre tarih geçmişte yaşayan insanların eylemlerini anlama çabasıdır. Başka bir ifadeyle tarih geçmişi anlama çabasıdır.

“Tarih, geçmişin ışığını halin üzerine yayar. Bizi başka kimselerle tanıştırmak kendi kendimizi alamaya muktedir kılar. Okuduğumuz kitaplara, gördüğümüz şehirlere, duyduğumuz müziğe mana vererek hayatımızı daha zengin, daha enteresan yapar” (RTM2, 1950: 61).

Yukarıda görüleceği üzere RTM'ye göre tarih, geçmişi anlamamızı sağlamakla birlikte, günümüzü de anlamamızı sağlar.

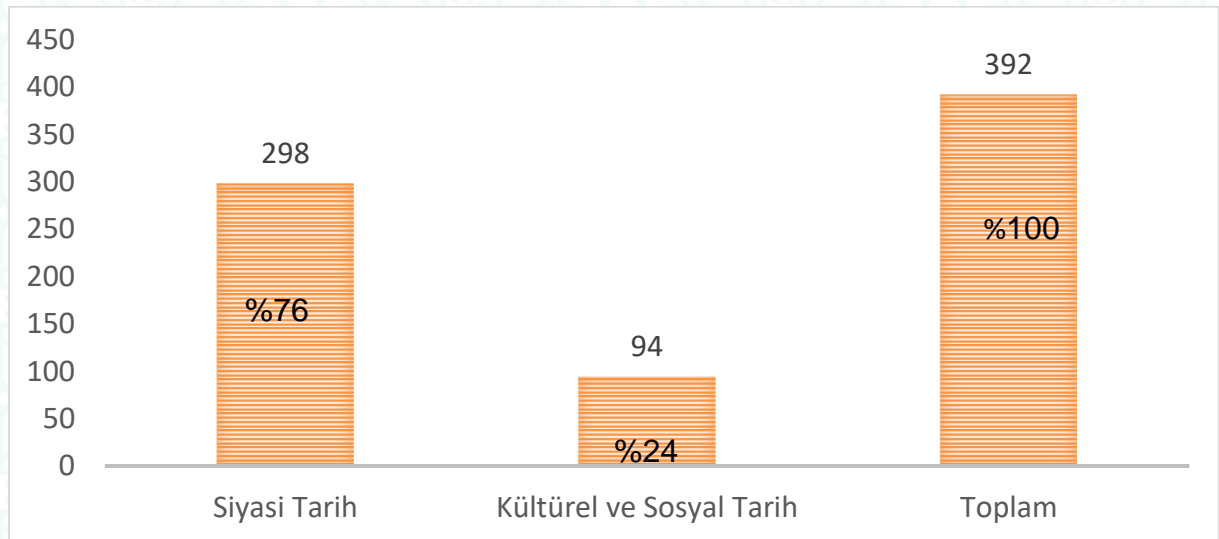
“Büyük insan, ufku geniş, düşüncesi derin olandır. Böyleleri zamanlarından çok ileri devirleri yaşarlar. Ve eğer bir milletin başında ise, ileri görüşleri ile o milleti ihya ederler” (RTM39, 1950: 2097).

RTM'deki tarihin bu tanımı, tıpkı Thomas Carlyle'nin tarihin büyük adamlar teorisini yansıttığı görülmektedir (Carlyle, 1976).

Orta çağların sonunda Avrupa matbaanın icadı, keşfiyat Rönesans ve reform gibi hareketlerle itikat devrinden kritik devrine girerken tarihçilik zihniyeti de dini safhasını aşip felsefi safhaya girdi. Fakat kritiğe müstenit felsefi tarihçilik zihniyetinin doğması, dini tarihçilik zihniyetinin On yedinci Asra kadar devam etmesine mani olmadı... Bununla beraber değil yalnız Fransa için, aynı zamanda bütün Avrupa için bir ışık asrı olan On sekizinci Asır ile felsefi tarihçilik zihniyeti galip geliyor. Tarihin ilim bile olabileceği ileri sürülüyor (RTM39, 1953: 2121).

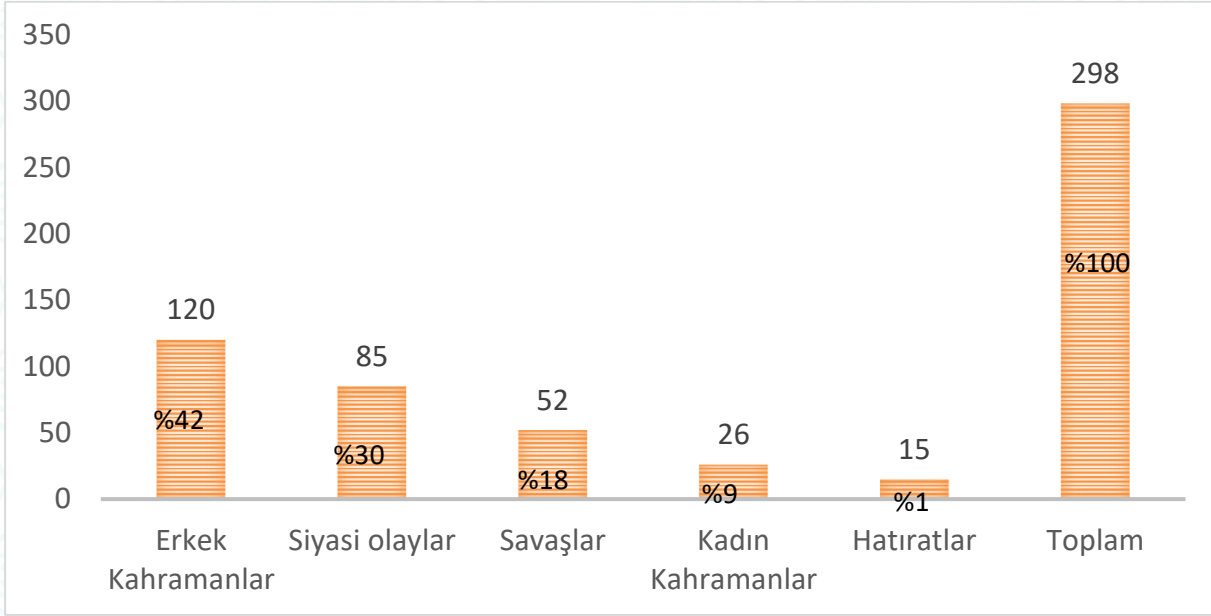
RTM'de yukarıda verilen alıntıya bakıldığında tarihyazımı hakkında bilgiler verildiği anlaşılmaktadır. RTM'de ele alınan tarih konularına ilişkin bulgular Şekil 1'de verilmiştir.

Şekil 1. RTM'de Tarihin Konuları

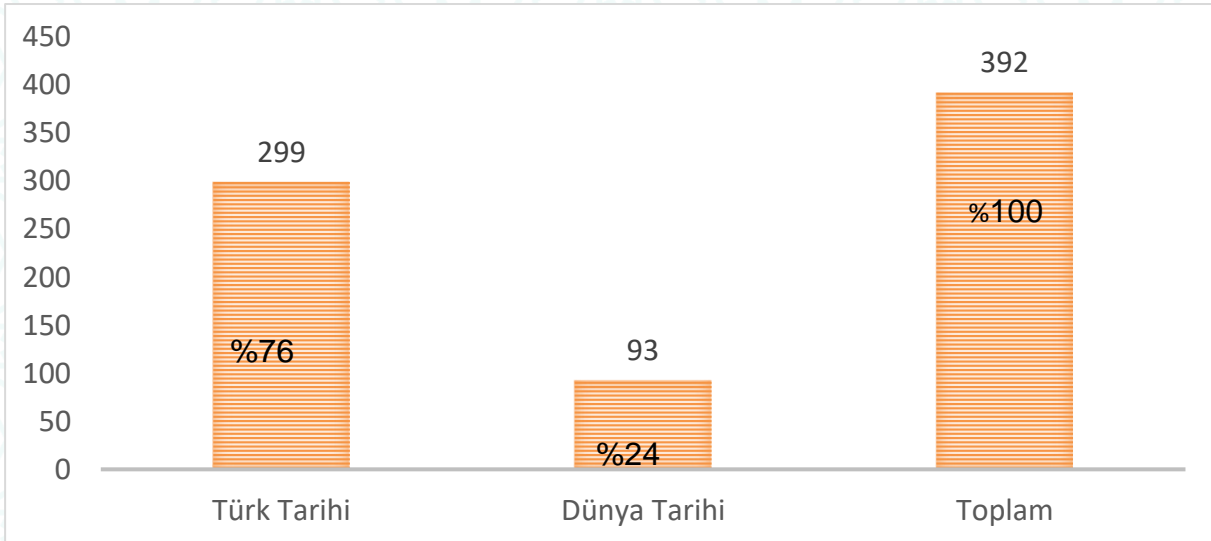
Şekil 1'de görüldüğü üzere RTM'de işlenen tarih konularının %76'sını (f=298) siyasi tarih ve %24'ünü (f=94) kültürel ve sosyal tarih oluşturmaktadır. RTM'de ele alınan siyasi tarih konularına ilişkin bulgular Şekil 2'de verilmiştir.

Şekil 2. RTM’de Siyasi Tarihin Konuları

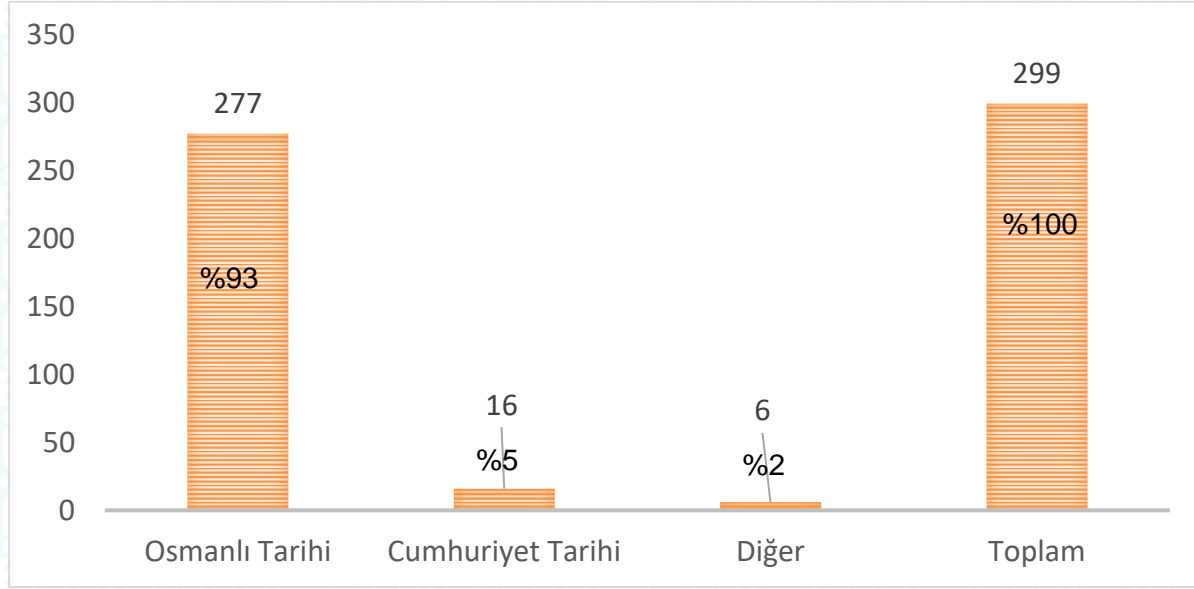
Şekil 2’de RTM’de işlenen siyasi tarih konularının %42’sini (f=120) erkek kahramanlar, %30’unu (f=85) siyasi olaylar, %18’ini (f=52) savaşlar, %9’unu (f=26) kadın kahramanlar ve %1’ini (f=15) hatıratlar oluşturmaktadır. RTM’de ele alınan siyasi tarih konularına ilişkin bulgular Şekil 3’te verilmiştir.

Şekil 3. RTM’de Tarihin Konuları

Şekil 3’te RTM’de işlenen tarih konularının %76’sını (f=299) Türk tarihi ve %24’ünü (f=93) dünya tarihi oluşturmaktadır. RTM’de Türk tarih konularına ilişkin bulgular Şekil 4’te verilmiştir.

Şekil 4. RTM’de Türk Tarihinin Konuları

Şekil 4’te RTM’de işlenen Türk tarihinin konularının %93’ünü (f=277) Osmanlı tarihi, %5’ini (f=16) Cumhuriyet ve %2’sini (f=6) diğer (Selçuklu ve İslam Öncesi Türk tarihi) tarihi oluşturmaktadır. RTM’de konuların seçiminde belirlenen yayın politikalarına ilişkin doğrudan alıntı aşağıda sunulmuştur.

“...Devam edip gelen tipimizin sevilen şekli muhafaza edilmekle beraber, hacmimize on altı sayfa daha ilavesiyle birçok yeni bendler bulundurmaya çalıştık. Öyle zannediyoruz ki tarih meraklıları, öğretmen ve öğrenciler ve ordu mensupları, istediklerini mecmuamızda bulacaklardır.” (RTM73, 1956).

Yukarıdaki doğrudan alıntıda görüleceği üzere RTM tarih konularının seçiminde okuyucuların istekleri önemli bir ölçüttür. Diğer taraftan derginin okuyucu kitlesinde öğretmenler, öğrenciler ve ordu mensupları önde gelmektedir. RTM’deki kadın anlatılarına ilişkin görseller Şekil 5’te sunulmuştur.

Şekil 5. RTM’de Kadın Kahraman Anlatılarına İlişkin Resim ve Fotoğraflar

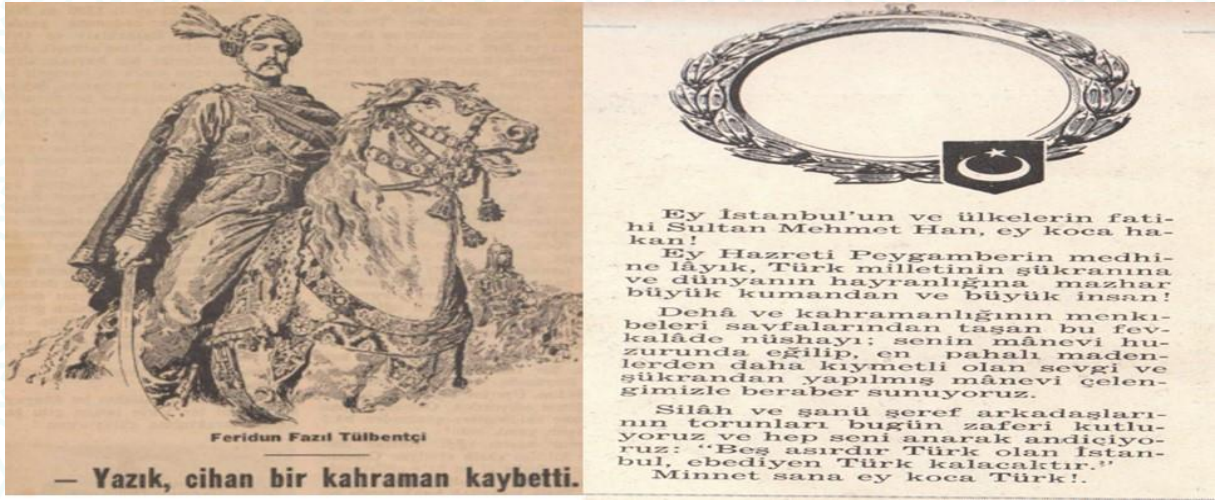
Şekil 5’te RTM’deki kadın kahraman anlatılarına ilişkin resimler ve fotoğraflar görülmektedir. Resim ve fotoğraflardaki sunum ve başlıklara bakıldığında kadın kahraman anlatısının baskın vurgusunun güzellik olduğu anlaşılmaktadır. Kadın kahraman anlatılarına ilişkin yapılan alıntılar aşağıda sunulmuştur.

...Yirminci yüzyılın ilk seneleri burada gösterilen varyeteler arasına Morgan Familyası ismiyle dört kişilik bir cambaz takımı karışmıştı: Bir baba, iki kızı, bir oğlu, bir de köpekleri. Dördü de zanaata pek mahirdir. Ne perendeler, taklalar, lastik top gibi zıp zıp sıçramalar. Hele büyük kız Margrit’in güzelliğine, fıkrıdaklığına, bir içim suluğuna uyar yok... (RTM2/Alus, 1950: 50)

“Bezmiâlem Valide Sultan ile ilgili olarak Gene amiral: “Valide sultanın oğlu üzerindeki tesirini oğlunun ve devletin iyiliğine kullandığım da kaydetmektedir” (RTM39/Şehsuvaroğlu, 1950: 2098)

Görülüyor ki RTM’de kadın kahramanlar güzellikleri ve erkekleri cezbetmeleri ve güzellikleri dışında, kralları, sultanları tesiri altına alıp devlet yönetimini etkilemeleri ile ön plana çıkarılmıştır. Bu anlatı, dönemin popüler tarih dergilerindeki genel eğilimi yansıtmaktadır. RTM’de kadın anlatılarına ilişkin görseller Şekil 6’da sunulmuştur.

Şekil 6. RTM’de Erkek Kahraman Anlatılarına İlişkin Resimler

Şekil 6’da RTM’deki erkek kahraman anlatılarına ilişkin resimlerler görülmektedir. Resim ve görsellerdeki sunum ve başlıklara bakıldığında erkek kahraman anlatısının baskın vurgusunun kahramanlık olduğu anlaşılmaktadır. Erkek kahraman anlatılarına ilişkin yapılan alıntılar aşağıda sunulmuştur.

Germiyan, Saruhan, Aydın ve Menteşe Beylerinin askerleri Timur’un tarafına geçmiş, vezirazamı ile şehzadeleri ve Sırp kralı harb meydanını terkederek savuşup gitmişlerdi. İsteseydi, belki Bayezid de firar edebilir, canını kurtarabilirdi. Yüzbinler karşısından ancak üç bin yeniçeri ile kaldığı zaman bile, kaçmasını ısrarla söyledikleri halde: Biz Sultan Muradı Hüdavendigâr’ın oğluyuz, Allahtan korkarız. Rütbei şahadeti ihraz etmeden evladı vatanı terk edemeyiz demiş ve Çataltepe’ye çekilerek sonuna kadar bir yeniçeri neferi gibi döğüşmüş, Çataltepe müdafasında tarihte benzerlerinden hiçbirine nasip olmayan yüksek bir celâdet sahnesi vücuda getirdikten sonra esir olmuştu (RTM2/Tülbentçi, 1950: 42).

“...Kayapa bölgesinde mevzi alan Bulgar topçusunun ateşini, her gün şişelere koyup nehre atarak düşmana gön derdikleri raporlarla tanzim ediyorlardı. Edirne kahramanları altı ay süren müdafaalarını işte böyle tuzsuz, şekersiz ve topyekûn gidasız, hiyanetler arasında başardılar...” (RTM13/Sadi Koçaş, 1951: 552).

“...Yirmi beş sene sürmüş olan Girit cengi içinde uzun müddet bu adadaki Türk ordusunun serdarlığını yapmış olan, kahramanlığı ile düşmanların bile hürmetini kazanan Deli Hüseyin Paşa'nın şöhreti, tıpkı ninelerimizden dinlediğimiz masallar gibi başlar...” (RTM28/Koçu, 1951: 1401).

“...Kim ne derse desin, Merzifonlu Türk Mustafa, kahraman bir vezirdi. Eğer devrin padişahı hayatına kıymasaydı, Viyana'nın intikamını gene o alırdı...”(RTM33/ Tülbentçi, 1952, s. 1708).

Anlaşıyor ki RTM’de erkek kahramanlar, savaş alanlarındaki gösterdiği cesaret ve savaşçılık özellikleriyle ön plana çıkarılmıştır. Diğer bir ifadeyle kahramanların önemli özelliklerinden biri de elde ettiği önemli zaferlerdir. Dergide tarihsel şahsiyetler anlatılırken, onların kahraman olup olmaması temel sorundur. RTM’de tarih öğretimine ilişkin görseller Şekil 7’de sunulmuştur.

Şekil 7. RTM’de Tarih Öğretim Yöntemi Olarak Tarihten Ders Çıkarıcı ve Garip Fıkralar

Şekil 7’de RTM’de tarih öğretimi yöntemi olarak ders çıkarıcı ve garip olaylar olarak tanımlanan kısa tarihler verilmektedir. RTM’de tarih öğretimine ilişkin görseller Şekil 8’de sunulmuştur.

Şekil 8. RTM’de Tarih Öğretim Yöntemi Olarak Çoktan Seçmeli Sorular, Sözlü Tarih Çalışmaları ve Tarihte Bu Ay Etkinliği

Şekil 8’de RTM’de tarih öğretimi yöntemi olarak çoktan seçmeli sorular, sözlü tarih çalışmaları ve bir kronoloji öğretimi için tarihte bu ay etkinliği yapıldığı görülmektedir. RTM’de tarih öğretimine ilişkin görseller Şekil 9’da sunulmuştur.

Şekil 9. RTM’de Tarih Öğretim Yöntemi Olarak Resimlerle Tarih, Resimlerle Küçük Bilgiler ve Eş Zamanlılık

Şekil 9’da RTM’de tarih öğretimi yöntemi olarak resimlerle tarih, resimlerle küçük bilgiler ve eş zamanlılık etkinliği yapıldığı görülmektedir.

Sonuç

RTM’ye göre tarih, geçmişi ve günümüzü anlamayı sağlamaktadır. Bu yüzden insanlar ondan ders çıkarmalıdır. Görülüyor ki RTM, tarihi eğitici ve eğlendirici bir araç olarak görmektedir. Ancak, nadir de olsa RTM tarihin nasıl yazıldığına dair bilgiler de paylaşmaktadır. Bu durum popüler tarih ürünlerinin hitap ettiği kitlenin akademik çevre olmaması ile açıklanabilir. Dolayısıyla tarihin bilimsel yönünden çok eğitici yönü vurgulanmaktadır. Zira profesyonel tarihçilik eğitim görmüş küçük bir kitleye ulaşmaktadır (Black ve Macraill, 2016: 26-27). Ayrıca RTM, tarihi büyük adamların faaliyetleri olarak tanımlamaktadır. Tarihe yönelik böyleyi yaklaşım, popüler tarihçiliğin geleneksel unsurudur (Özcan, 2011a: 535).

RTM’nin işlediği konulara bakıldığında, dergide büyük oranda siyasi tarihe, siyasi tarih içinde ise Osmanlı devleti tarihine yer verildiği görülmektedir. Bu sonuç, popüler tarih dergilerinde “büyük adam” anlayışı ve Türkiye’de dönemin popüler tarih dergilerinin genel

eğilimi yansıtması ile açıklanabilir. Diğer taraftan dönemin popüler tarih dergilerinin yazar kadrosunun genel itibarıyla aynı kişilerden oluşmaktadır (Doğan, 2011: 560; Özcan, 2011b: 22; Özcan, 2011a: 524-535; Veyne, 2014:74). Elde edilen sonuçtaki diğer bir neden ise popüler tarih ürünlerinin konularının hitap ettiği kitle tarafından belirlenmesidir (Tunçay ve Eldem, 2010:16). Zira RTM, pek çok sayısında okuyucularından gelen istekleri dikkate aldığını belirtmektedir. Benzer şekilde bir başka popüler tarih dergisi “Hayat Tarih Mecmuası”nda okuyucular ile iletişim derginin yayın politikaları arasındadır (Özbek, 1992).

RTM’de erkek kahramanların anlatısı incelendiğinde, erkek kahramanların savaşlarda zafer kazanan, kahramanca savaşan kişiler olduğu görülmektedir. Kadın kahramanlar ise daha çok güzellikleri ve güzellikleri ile erkek kahramanları etkilemeleriyle ön plana çıkarılmıştır. Böylelikle, kadın kahramanlar yönetme gücü elde etmişlerdir. Denilebilir ki kadın kahramanlara yönelik bir toplumsal cinsiyetçilik vardır.

II. Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’in ilk yıllarına kadar uzana süreçte kadının toplumsal, sosyal ve siyasi hayattaki konumu tartışılrsa da (Akagündüz, 2015) genel anlamda tarihyazını ve tarih eğitimi açısından böylesi bir tartışmayı görmek pek mümkün değildir. Dolayısıyla bu sonuç, tarih disiplininde kadın tarihi gibi çalışmaların henüz gelişmemesi ve tarih eğitiminde çok daha sonra tartışma konusu edilmesiyle açıklanabilir (Black ve Macrauld, 2016: 31; Yazıcı ve Aslan, 2011; McGowan ve McGowan, 1999; Höpken, 2003: 49). Diğer taraftan popüler tarih ürünlerinin öğrencilerin kadın geçmişine bakış açılarını şekillendirdiği bilinmektedir (Dilek, 2012). Bununla birlikte RTM’de yönetimi etkilemeye çalışan olumsuz kadın imajı, ders kitaplarına da yansımıştır (Köse, 2004: 12-13). Bu bağlamda doğru bir kadın imajının oluşturulması açısından tarih öğretmenlerinin kadın aktörlerin sunumunda birincil kaynakları kullanmaları etkili bir yol olacaktır (Dilek, 2012). Yine tarih derslerinde doğru bir kadın imajı inşaa edilmesinde kadın hatıratları etkili bir çözüm olarak düşünülebilir. Birincil kaynaklara dayalı kadın tarihini içeren metinler bağlamında tarih ders programları yenilenebilir (Köse, 2016). Ayrıca araştırmalar doğru bir kadın geçmişinin inşaaasında “kadın bakış açısından yansıyan öğretim materyallerine duyulan gereksinimi ortaya koymaktadır”. Kadın geçmişinin sürekliliğini gösterme açısından RTM’deki olumsuz örnekler öğrencilere sunulabilir. Olumsuz örnekler hareketin devamlılığını göstermesi açısından fayda sağlayabilir. Öğrencilerin geçmişteki toplumsal cinsiyet kurgusunu fark etmeleri açısından (Dilek, 2012), RTM’deki kadın anlatısı kullanılabilir.

Araştırmada RTM'nin pedagojik bir amaç taşıdığı ve tarih öğretim yöntemlerine yer verdiği anlaşılmıştır. RTM'nin tarih öğretim yöntemleri dünya tarihinden kısa garip hikâyeler, resimli küçük notlar, resimlerle tarih öğrenme etkinliği, aynı zamanda gerçekleşen olayların, kişilerin öğrenilmesi içeren eş zamanlılık becerisinin kazandırma etkinliği ve sözlü tarihtir. Ancak dergi, aynı zamanda yer alan olaylar ve kişiler arasında sistemli bir ilişki ortaya koymamıştır. Derginin tarih öğretim yöntemlerine verdiği önem, derginin okuyucu kitlesinin önemli bir kısmının öğretmenler ve öğrenciler olması ile açıklanabilir. Diğer bir neden ise derginin kadrosunda tarih öğretmenlerinin de bulunmasıdır.

Öte yandan popüler tarih dergileri tarih eğitiminde kullanılması ise geçmişten günümüze tartışma konusu edinilmiştir. Popüler tarih dergilerinin yayımlandığı yakın zamanda 1974 Felsefe Kurumu Semineri'nde bu konu tartışılmıştır. Seminerde popüler tarih dergilerinin öğretici olduğu, hatta bu dergilerde bazen bilimsel değeri yüksek yazılar çıktığı değerlendirilmiştir (Üçyiğit, 1977: 418; Nutku, 1977: 422). Dolayısıyla söz konusu dergiler, tarih eğitiminde ve öğretiminde öğretmenler ve öğrencilere yönelik kullanılabilir. İnsanların tarihi sevmesine yardımcı olabilir. Ancak buradaki önemli nokta, bu dergilerin “olaylardan düşüncelere, iktisattan toplum hayatın, siyaset kurumundan güzel sanatlara, bilimin tekâmülünden edebiyata kadar her alana” yer vermesi gereklidir (Doğan, 2011: 564). Nitekim gazetelerde yer alan tarih yazı dizileri, “informal tarih eğitiminin çeşitlenmesi ve tarihsel bilinçlenmenin geniş kitlelere yayılması bakımından da olumlu sonuçlar doğurmuştur” (Demirtaş, 2018). Diğer taraftan tarih derslerinde etkili bir öğretim için öğretim stratejisi, yöntem, teknik ve kullanılacak araç gereçlerin çeşitlendirilmesi gerekmektedir (Şimşek, 2003). Bu bağlamda sözü edilen popüler tarih ürünleri tarih derslerinde etkili bir araç olabilir. Zira yapılan araştırmalarda tarih derslerinde popüler tarih ürünlerinin kullanımına ilişkin hem öğretmen hem de öğrenciler olumlu görüş ortaya koymuştur (Aktekin ve Çoban: 2012; Bozkurt ve Bayındır, 2015). Denilebilir ki popüler tarih ürünleri tarih dersleri için etkili bir başvuru kaynağı olabilir. Özellikle de derse yönelik ilginin geliştirilmesinde popüler tarih ürünleri kullanılabilir. Ancak popüler tarih dergileri kullanıldığında öğrencilere bu dergilerdeki tarihsel anlatılarda var olabilecek mitosları ve gerçekleri ayırt edebilme becerisi de kazandırılmalıdır. Böylesi bir ders etkinliği, öğrencilerin tarihsel metinlerdeki doğru ve gerçeği ayırmaya yönelik tarihsel analiz ve yorum becerisini geliştirecektir. Bu bağlamda tarih bilgisinin kullanılmasıyla ilgili öğrencilerin tarih okuryazarlığı becerileri de gelişecektir (Ata, 2002).

Ayrıca geçmişteki popüler tarih ürünleri tarihsel kavrama becerisini geliştirmeye dönük kullanılabilir. Bu doğrultuda öğrencilerden geçmişteki popüler tarih ürünlerinin ortaya çıktıkları dönemin toplumsal eğilimlerini, grupların niyetlerini ve dönemin şartlarını anlamaları beklenmelidir. Diğer bir ifadeyle öğrenciler bu ürünleri dönemin koşulları bağlamında inceleyebilmelidirler. Öğrencilere geçmiş popüler tarih ürünleri ile günümüz tarih ürünleri arasındaki değişimler ve süreklilikler gösterilerek, öğrencilerin değişim ve sürekliliği algılama becerisi geliştirilebilir. Geçmiş popüler tarih ürünleri öğrencilere sunulurken, bu ürünlerdeki tarihsel anlatıların kritik noktalarının öğrenciler tarafından sorgulanması istenebilir. Bu yolla öğrencilerin tarihsel sorgulamaya dayalı araştırma becerileri geliştirilebilir.

Kaynakça

- Akagündüz, Ü. (2015). Cumhuriyet'in ilk yıllarında siyasi atmosfer ve dönem dergilerinde kadın düşüncesi (1923-1925). *Fe Dergi* 7(2), s.1-20.
- Aktekin, S. ve Çoban, Z. (2012). Tarih derslerinde tarihi film ve dizilerinin kullanımına ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri: Trabzon örneği. *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 7(13), s.141-160.
- Alaca, E. (2017). The discourse on Turkish identity in historical films: the case of 'Kara Murat', *European Journal of Education Studies*, 3(11). s.418-433.
- Ata, B. (2002). Tarih derslerinde "dokümanlarla öğretim" yaklaşımı. *Türk Yurdu*, 175, s.80-86.
- Black, J. ve Macrauld, D.M. (2016). *Tarih çalışmak*. (N. Bozbora, Çev.), (3.b.), Ankara: Yayın Odası.
- Bozkurt, N ve Bayındır, N. (2015). Öğretmen adaylarının tarih eğitiminde popüler olan tarih yapımları hakkındaki görüşleri. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(4), s. 205-215.
- Carlyle, T. (1976). *Kahramanlar*. (Çev.: Behzat Tanç). İstanbul: Kutluğ.
- Carr, E.H. (2011). *Tarih nedir?* (14. b.). (M.G. Gürtürk, Çev.). İstanbul: İletişim.

Demirtaş, B. (2018). Tarih öğretiminde bir cumhuriyet aydını: Haluk Yusuf Şehsuvaroğlu ve tarih yazıları. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(1), s.385-404.

Dilek, G. (2012). *Tarih öğretiminde toplumsal cinsiyet: 6.sınıf öğrencilerinin perspektifinden tarihsel süreçte kadın hakları ve kadın imgesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Doğan, A.S. (2011). Cumhuriyet dönemi popüler tarih dergileri. M. Öz (Ed.), *Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Tarihçilik ve Tarih Yayıncılığı Sempozyumu* (s. 557-564). Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Höpken, W. (2003). Tarih eğitiminde yeni yönelimler. *Tarih Eğitime Eleştirel Yaklaşımlar*. (s.46-56). İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.

Köse, M. (2004). *Tarih öğretiminde kadın ve Türk kadını imajı* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Köse, M. (2016). Tarih ders kitaplarında kadın hatıratlarının kullanılması. *Tarih Okulu Dergisi*, 9(XXVI), s.595-617.

McGowan, G. J., & McGowan, R. J. (1999). Attribution, cooperation, science, and girls. *Bulletin of Science, Technology & Society*, 19(6), s.547-552.

Merriam, S.B. (2013). *Nitel araştırma-desen ve uygulama için bir rehber*. (S.Turan, Çev. Ed.), Ankara: Nobel.

Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (2015). *Nitel veri analizi* (S. Akbaba Altun ve A. Ersoy, Çev.). Ankara: Pegem Akademi.

Muijs, D. (2004). *Doing quantitative research in education*. London: Sage.

Nutku, Ö. (1977). Yaygın tarihçilik ve sorunları. *Felsefe Kurumu Seminerleri* (s.421-423). Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Özbek, N. (1992). Hayat tarih mecmuası. *Tarih ve Toplum*, 103, s. 53-56.

Özcan, A. (2011a). Türkiye’de popüler tarihçilik (1923-1960). M. Öz (Ed.), *Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Tarihçilik ve Tarih Yayıncılığı Sempozyumu* (s. 515-538). Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Özcan, A. (2011b). *Türkiye’de popüler tarihçilik 1908-1960*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

- Özcan, A. (2017). 1950'lerde popüler tarihçilik. A. Şimşek (Ed.), *Türkiye'de Tarih Eğitimi* (s. 203-208). İstanbul: Pegem Akademi.
- Şimşek, A. (2003). Tarih öğretiminde görsel materyal kullanımı. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), s.141-155.
- Tunçay, M. ve Eldem, E. (2010). Tarih, tarih dergiciliği, akademi. *Toplumsal Tarih*, 200, s.14-21.
- Üçyiğit, E. (1977). Tanzimat'tan bugüne kadar tarihçiliğimiz. *Felsefe Kurumu Seminerleri* (s. 261-262). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Veyne, P. (2014). Tarih nasıl yazılır? (N. Özyıldırım, Çev.). İstanbul: Metis.
- Yazici, S. ve Aslan, M. (2011). Using heroes as role models in values education: A comparison between social studies textbooks and prospective teachers' choice of hero or heroines. *Educational Sciences: Theory And Practice*, 11(4), s.2184-2188.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, A. (2013). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin.